

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΜΟΝΩΔΙΑΙ ΚΑΙ ΘΡΗΝΟΙ
ΕΠΙ ΤΗΙ ΑΛΩΣΕΙ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Το μένα γεγονός τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καίπει προβλεπομένης ἔνεκα τῆς δεσμέραι προοίσης ἐκπτώσεως τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς ἀλήκτου ὄρμῆς τῶν Τούρκων, ὑπῆρξε τοιοῦτον, ὡςτε κατεπλάγη ἐπ' αὐτῷ ἢ τε Ἐφραίμ καὶ ἢ Ἐσπερία. Ἐντεῦθεν δὲ πολλοὶ ὑπῆρξαν οἱ περιγράψαντες τὰ κατ' αὐτὴν ἔχ ταν κατ' αὐτὴν παραστάντων καὶ τῶν παρ' ἄλλων μαθόντων, Ἐλληνές τε καὶ Ἐσπέριοι. Πλὴν δὲ τῶν παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις συγγραφεῦσι Δούκα, Φραντζῆ, Χαλκοκονδύλη καὶ Κριτοβούλῳ περιγραφῶν ὑπάρχουσι σποράδην καὶ ἄλλαι τοιαῦται περιγραφαὶ, ἔχθεστεις, ἐλεγεῖα καὶ ὑπομνήματα ὑπὸ Ἐλλήνων, Βενετῶν, Γενουηνσίων καὶ ἄλλων Ἰταλῶν, Ἀρμενίων, Ρώσων, Πολωνῶν καὶ Τούρκων.

Εἰς δὲ τὴν περισυλλογὴν ἀπασῶν τῶν πηγῶν τῆς ἀλώσεως εἰς ἐν σύνταγμα πρῶτος ἔστρεψε τὴν προσοχὴν ὁ Dethier, συμπεριλαβὼν καὶ τὰ εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Horſ παραχώρηθέντ' ἀπόγραφα. Τὸ δὲ σύνταγμα τοῦτο τῶν πηγῶν συμπεριελήρθη εἰς τοὺς τόμους XXI μέρ. α' καὶ β' καὶ XXII μέρ. α' καὶ β' τῶν *Monumenta Hungariae Historica* τῶν ὑπὸ τῆς ἐν Βουδαπέστῃ σύγγρικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν ἐκτυπωθέντων¹. Καὶ εξετύπωσε μὲν ταῦτα ἡ Ἀκαδημία ἐκείνη, ἀλλὰ δὲν ἔξ-

¹ Ἱδε Νέου Ἐλληνομυνήμονος Τόμ. Β' σ. 431 σημ. 2.— Ήνακα τῶν ἐν τῷ συντάγματι τούτῳ περιλαμβανομένων πηγῶν εὑρίσκει προχείρως ὁ ἀναγνώστης παρὰ τῷ *Παπαδέρη* (Πολιορκίᾳ καὶ ἀλωσις Κωνσταντινουπόλεως. Εν Ἀθήναις. 1890 σ. 16-31). Ἱδε καὶ *Krummbacher Geschichte der Byzantinischen Litteratur* σ. 311 σημ. 6 (ἰλλ. μεταφρ. Σωτηριάδου Τόμ. Α' σ. 629 κ. ἑ.).

δωκεν ἔνεκα τῶν πολλῶν τυπογραφικῶν παροραμάτων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς εὑρισκομένων ἄλλων σφαλμάτων¹.

'Αλλ' ὁ συλλογὴ αὐτῇ, ἡτις διὰ τούτους τοὺς λόγους πρέπει νὰ τύχῃ οἰνοτέρων φροντίδων, δὲν εἶναι καν πλήρης. Ἐκ δὲ τῶν ἐν αὐτῇ παρακειπομένων ἀνέγραψε μὲν ἡδη ὁ Πασπάτης τὸν Διπλωματικὸν κώδικα τῶν Ταυρο-Λιγυστικῶν ἀποικιῶν (*Codice diplomatico delle Colonie Tauro-Liguri*) τὸν ὃπος τοῦ 'Αμερικαίου Vigna ἔκδοθέντα ἐν Γενούῃ τῷ 1868². πολὺ δὲ πλειοναὶ ὑπέστησεν ἡ καὶ ἀπήγνωσε κατόπιν ὁ ἐν τῷ Πανεπιστημιῳ Βουκουρεστίου καθηγητὴς κ. N. Jorga³. Ἀλλας δέ τινας πηγὰς, ιδίως τουρκικάς, ἐσημείωσεν ὁ Rambaud⁴. Μεταξὺ δὲ τῶν ἔργων, ἀτινα κατέλιπε θυήσικων ὁ κόμης Παῦλος de Riant, ὑπῆρχε καὶ βιβλιογραφία περὶ τῆς ἀλώσεως μετὰ καὶ διαρόρων ἀντιγράφων⁵.

Εἰς τὰς πηγὰς δὲ ταύτας προσθετέον

α') τὴν ὃπος τοῦ Γοδοφρείδου Langen περιγραφὴν τῆς ἀλώσεως τὴν περιλαμβανομένην ἐν τῷ κώδικι τῆς ἐν Giessen Πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης, ἡς πιστὸν καὶ λίαν ἐπιμεμελημένον ἀντίγραφον ἀπέστειλε μοι προθυμότατα ὁ ἐν τῇ αὐτῇ βιβλιοθήκῃ βοηθός, διδάχτωρ κ. Ondgaw Hepding⁶.

¹ Εἰς τὸν κώδικας τῆς μεταξὺ τῶν καιρίνων τούτων διηγήσεως Λεονάρδου Μυτιλήνης τοῦ Χίου προσθετέον καὶ τὸν ἐν τῇ Biblioteca Comunale τῆς Ηφεσσίας 721 (I 115) παρὰ Mazzatinti (Inventari dei manoscritti delle biblioteche d'Italia Τόμ. ΙΙ σ. 184).

² 'In Revue de l'Orient Latin Τόμ. A' (1893) σ. 11.

³ 'Evr' ἀν. σ. 31.

⁴ Notes et extraits pour servir à l'histoire des Croisades au XV siècle. Troisième série. Ἐν Παρισίοις. 1902 σ. 280-341 (καὶ ἐν τῇ Revue de l'Orient Latin τοῦ αὐτοῦ ἔτους).

⁵ 'Ἐν τῷ τοῦ Lavisse καὶ Rambaud Histoire générale du IVe siècle à nos jours. Ἐν Παρισίοις. 1894 Τόμ. Γ' σ. 865 κ. ἔ.

⁶ Τὸ χειρόγραφον εἶναι κατὰ τὰ ἐκισταλίντα μοι ὅποι τοῦ κ. Hepding τοῦ δεκάτου δύζου περίπου αἰώνος, ἀλλ' εἶναι ἀντίγραφον ἄλλου κώδικος, γραφέντος τὸν δεκάτον πέμπτον αἰώνα, καθ' ἣ σημειοῦται ἐν τῷ πρώτῳ αὐτοῦ φύλλῳ ὅποι τοῦ κτήτορος. 'Ἡ δὲ διναὶ διεξάγονται τοῖς πρώτου φύλλου εἰν' ἐσχισμένῃ καὶ ἀντικατεστάθῃ δι' ἄλλου γράφου, ἐπ' οὐ τρίτη τις χειρ συνεπλήρωσε τὰ λείποντα. 'Ἡ αὐτὴ δὲ τρίτη χειρ ἐγράψει

β') γέας τινάξ πηγάδες, ὃν ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ κ. Edvin Pears¹.

γ') ὅσα πεσού τῆς ἀλώσεως περιλαμβάνονται ἐν τῷ ὅπ' ἄρ. 418 ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Βελιγραδίου χειρογράφῳ σερβικῷ θίᾳ τοῦ Σκενδέρβεη, οὗ ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ κ. Mijatovich².

δ') τὴν *Oratio ad Nicolaum V. pont. Max. de urbis Constantinopoleos jactura et captivitate, ἐκδεδομένην ὅπο τοῦ Agostini*³.

ε') τὴν *Expugnatio Costantinopolitana edita per Ivanum ad illustrem dominum Federicum Montisferrati Urbini ac Durantis comitem ἐν τῇ Biblioteca Capitolare del Duomo τῆς*

αὐτοῦ καὶ τὸ σημείωμα *Edita jam sunt duo haec MSS.* Φαίνεται δὲ, διὰ καὶ ταῦτα περίλαβεν ὁ γράφας ἵκ τοῦ ἀποσχισθέντος τεμαχίου τοῦ κώδικος. Καὶ προβλέπει μὲν τέλος; ὁ κ. Herding, διὰ ἀγνοεῖ ποῦ ἐξεδόθη ἡ περιγραφὴ αὕτη. 'Αλλ' οὐχ ἡττον ἔχομεν ἐκδεδομένην αὐτὴν ἐν σπανιωτάτῳ, εἰς μόνον ἔγχοντα ἀντίτυπα ἐκτευπομένῳ τέλῳ καὶ ὡς ἵκ τούτου σχεδόν ἀγνώστῳ, οὗ τὴν ἐπιγραφὴν ἀναχοινύει ὁ Zinckisen (*Geschichte des osmanischen Reiches*. 'Ἐν 'Αμβούργῳ. 1840 Τόμ. A' σ. 823 ἐν σημ. 1. 'Εχει δὲ αὗτη ὁδός De capta a Mehemethe II Constantinopoli Leonardi Chiensis et Godofridi Langi narrationes sibi invicem collatae. Acces- sere Isidori Cardinalis e duplice monumento Epistolae et Ducae super urbe capta deletoqne Christianorum in Oriente imperio Monodia. Recensebat et notis illustrabat I. Bapt. L'Ecuy, Doctor Sorbonicus Abbas Praemon- strati. Lutetiae Parisiorum, Sumptibus Illust. Dom. D. Caroli Stuart Equitis aurati, Magnae Britanniae Legati apud Regem Christianissimum. 1823. Εἰς σχῆμα 1ον. Ηροδέτη δ' ὁ Zinckisen, διὰ ἀφορμήν πρὸς τὴν ἐκδοσιν ταύτην ἔδωκε κώδικας ἀγορασθεὶς ἵκ Νυρεμβέργη καὶ φέρων μὲν τὸ δινομα τοῦ Γοδοφρείδου Lange, ἀλλὰ μετ' ἀκριβεστέραν ἐξίτασιν ἀποδειχθεὶς διὰ περιεχεν ἐπεξιγγασμένον τὸ κείμενον Λεονάρδου τοῦ Μυτιλήνης. 'Οποια ἡ σχέσις τοῦ ἡμετέρου ἀντιγράφου πρὸς τὴν ἐκδοσιν ταύτην δὲν δύναμαι νὰ γινώσκω ἐφ' ὅσον δὲν ἔχω ὑπὸ δόψεων τὸ σπα- νιώτατον ἔντυκον. 'Αλλως δὲ ἡ ἐπὶ τοῦ ἀναπεκληρωμένου τεμαχίου τοῦ κώδικος τοῦ Giessen σημείωσις ἀποδεικνύει, διὰ ὑπάρχει καὶ ἄλλη, ἐκδοσις προγνωστέρα τῆς τοῦ 1823.

¹ The Destruction of the Greek Empire and the Story of the Capture of Constantinople by the Turks. 'Ἐν Λονδίνῳ. 1903 σ. XIII π. i.

² Constantine the Last Emperor of the Greeks or the Conquest of Constantinople by the Turks. 'Ἐν Λονδίνῳ. 1892 σ. 41 π. i.

³ 'Ἐν ταῖς Notizie istoriche critiche intorno la vita degli scrittori Veneziani. 'Ἐν Βενετίᾳ. 1752 Τόμ. A' σ. 218.

Νοβάρρας ἐν τῷ κώδικι ὡπ' ἔρ. 122 (CXXIV), 'Αποτελεῖται δὲ ἐκ φύλλων ἐξ̄ καὶ εἶναι γεγραμμένη ἐπὶ περγαμηνῆς τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα¹.

ς') τὰς βουλγαρικὰς διηγήσεις περὶ τῆς ἀλώσεως².

ζ') εἰς ἐκ τοῦ XIX πομού τοῦ Liber Secretorum τῶν βενετικῶν ἀρχείων ἔγχραφα τὰ ἑκδοθέντα ὑπὲ τοῦ Vast³.

η') τὴν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Παδούης (τίνι;) ἀνέκδοτον Ιστορίαν τῆς πολιορκίας καὶ τῆς ἀλώσεως, γεγραμμένην ὑπὲ τοῦ τότε⁴ ἐν Κωνσταντινουπόλει εὑρισκομένου Βενετοῦ βαβλου, ἀν ἔχη ὄρθιως ἡ μαρτυρία τοῦ Σπυρίδωνος Ζαμπελίου⁵.

θ') τὴν ἔκθεσιν τοῦ Γουνθέρου⁶.

Καὶ ἄλλαι δὲ πηγαὶ, διαλανθάνουσαι μετασώσας, πρέπει πιθανῶς νὰ προστεθῶσιν εἰς τὰς ἀνωτέρω σημειωθείσας.

'Άλλὰ πλὴν τῶν περιγραφῶν καὶ ἔκθεσεων περὶ τῆς ἀλώσεως ὑπάρχει καὶ οὐ μικρὸς ἀριθμὸς μονφόδιων καὶ θρήνων.

Γνωστοὶ δὲ εἶναι μέχρι τοῦδε πλὴν τῶν ἐν διαφόροις παραλλαγαῖς σωζομένων δημοτικῶν ἀσμάτων περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως⁷ οἱ ἔξις ἔμμετροι θρῆνοι ἐλληνιστέ·

Α') Τὸ ὑπὲ τὴν ἐπιγραφὴν 'Ανάκλημα τῆς Κωνσταντινούπολης ἐν τῷ ὡπ' ἔρ. 2873 κώδικι τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης ἐξ ἑκατὸν δέκα καὶ δικτὼ ἀνομοιοτελεύτων στίχων, ἑκδοθὲν ἐκ τοῦ κώδικος ἑκείνου τὸ μὲν πρῶτον ὑπὲ τοῦ

¹ Mazzatinti Inventari dei Manoscritti delle biblioteche d'Italia. 'En Forli. 1896 Τόμ. Γ' σ. 97.

² 'Ide Miletic ī τῷ Shornik za narodni umutvare nija, nauka i Kriznina. 'En Sarajevo. Τόμ. IB' (1895) σ. 399-462.

³ Le siège et la prise de Constantinople ī τῷ Revue historique Τόμ. II' σ. 14.

⁴ Ἀσματα δημοτικά τῆς Ἐλλάδος. Κερκύρα. 1852 σ. 570 ἐν σημ.

⁵ Guntheri Alemanni scholastici de expugnatione Constantinopolitanae. 'En Γενεύη. 1876.

⁶ Πίντε τοιαῦτα εὑρηται ἑκδομένα παρὰ τῷ Dethier ī τοῖς Monumenta Hungariae Historica. Τόμ. XXI, μέρ. α' σ. 391-399, δῶν τέσσαρα μία ἐκ τοῦ Passow, ἐν δὲ τῆς τοῦ Σ. Ιωαννίδου Ιστορίας καὶ στατιστικῆς Τραγιζοῦντος. 'Αλλ' ἡ συλλογὴ δύναται νάποθι πολὺ πληρεστέρα.

Legrand¹, ἐπ' ἑσχάτων δὲ πολὺν ὀρθότερον ὑπὸ τοῦ ἐν Βενετίᾳ ἀρχαιμανδρίτου κ. Αγαθαγγέλου Σηρουγάχη².

Β') Τὸ ὑπὸ σὴν ἐπιγραφὴν "Ἀλωσὶς Κωνσταντινουπόλεως ἡ Θρῆνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκ χιλίων τεσσαράκοντα τεσσάρων στίγων ἐν τῷ ὑπὸ ἀρ. 2909 κώδικι τῆς ἐν Παρισίοις Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης σωζόμενον ποίημα τὸ πρότερον οὐκ ὀρθῶς προσγραφόμενον εἰς τὸν Ἐμμανουὴλ Γεωργιλλᾶν³.

Γ') Τὸ ἔκ στίγων 744 ποίημα τοῦ μεγάλου λογοθέτου Ἰεράκος τῷ γραφὲν περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰώνος καὶ ἐπιγράφόμενον Διὰ τὴν τῶν Τούρκων βασιλείαν, ἐκδεδομένον ἐκ κώδικος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου τάφου ὑπὸ τοῦ κ. K. Σάθα⁴ καὶ τοῦ Dethier⁵.

Δ') Ὁ ἀνώνυμος θρῆνος τοῦ ἐκ Σερρῶν πατᾶ Συναδινοῦ, συνιστάμενος ἐκ στίγων 160, γραφεὶς περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰώνος καὶ ἐκδοθεὶς ὑπὸ ἐμοῦ ἐκ τοῦ ὑπὸ ἀρ. 153 κώδικος τῆς ἐν Ἀγίῳ ὄρει μονῆς Κουτλουμουσίου⁶.

Ε') Ὁ ἐν τῷ ὑπὸ ἀρ. 1238 Παρισιακῷ κώδικι ἀνέχοτος ἐμμετρος θρῆνος.

Ζ') Ὁ ἐκ τοῦ Ὀξωνιακοῦ Miscell. 302 καὶ τοῦ Μαρκιανοῦ Cl. VII eod. 43 διαλογικὸς ἐμμετρος θρῆνος ὁ ἐκδοθεὶς ὑπὸ τοῦ

¹ Collection des monuments pour servir à l'étude de la langue néo-hellénique. Nouvelle-série. Ἐν Παρισίοις. 1875. Τεῦχ. ε' σ. 85-100. Ἱδε περὶ αὐτοῦ Krumbacher ἱνθ' ἀν. σ. 840 κ. Ι. (ελλ. μεταφ. Σωτηριάδου Τόμ. Γ' σ. 113 κ. Ι.).

² Ὁ Κρητικός πόλιμος (1645-1669). Ἐν Τεργιστῃ. 1908 σ. 39 κ. Ι.

³ Ἐξιδόθη ὥντὸς Ellissen (Analekten der mittel- und neugriechischen Literatur. Ἐν Λευψίᾳ. 1857 Μέρ. Γ'). W. Wagner (Medieval Greek texts σ. 141 κ. Ι.) καὶ Legrand (Bibliothèque grecque vulgaire. Ἐν Παρισίοις. 1880 Τόμ. Α' σ. 169 κ. Ι.). Τὴν εἰς τὸν Γεωργιλλᾶν ἀπόδοσιν δημοφισηγησαν ὁ Ellissen ἱνθ' ἀν., ὁ Egger (L'Hellenisme en France. Ἐν Παρισίοις. 1869 Τόμ. Α' σ. 439 ἐν σημ.), ὁ Σπυρ. Π. Λάμπρος (ἐν Ἐστίᾳ τοῦ 1886 Τόμ. KB' σ. 822), ὁ κ. Γ. Χατζιδάκης (ἐν Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Γ' τοῦ 1894 σ. 581 κ. Ι.) καὶ ὁ κ. Krumbacher ἱνθ' ἀν. σ. 840 (ελλ. μεταφ. Σωτηριάδου Τόμ. Γ' σ. 111 κ. Ι.).

⁴ Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης Τόμ. Α' (1882) σ. 243-268.

⁵ Ἐν τοῖς Monumenta Hungariae Historicae Τόμ. KA', μέρ. 4, σ. 357-390.

⁶ Ἐν τῇ Ἐστίᾳ Τόμ. KB' (1886) σ. 823 κ. Ι.

x. Krumbacher¹.

Z) 'Ο συγγενῆ πως πρὸς τοὺς ἀνωτέρω *Eἰς τὴν Ἑλλάδος καταστροφὴν θρῆνος τοῦ Κερκυραίου Ἀντωνίου Ἐπάρχου, ἐκδοθεῖς τῷ πρώτον ἐν Βενετίᾳ τῷ 1544², ἀνατυπωθεῖς δ' ὑπὲ τοῦ κ. Σάθα³.*

Η δ' ἔμμετρος «Μοναδία ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος» τοῦ Ματθαίου Καρυορύλλη⁴, γραφεῖσα ἀρχαιέγου τοῦ θεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος, εἶναι μᾶλλον κακολογία κατὰ τῶν μὴ ἐνωτικῶν Γραικῶν. Σώζονται δὲ ταύτης ἀντίγραφα δύο. Τις διαφόρων γεγραμμένων χειρῶν ἐν τῷ Βαρβερινῷ κώδικι 279 (II, 100) τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ ἐν φ. 150^a-152^b καὶ 152^a-156^b.

'Αλλόγλωσσοι δὲ θρῆνοι σώζονται οἱ ἔξης·

H) 'Ανωνύμου Lamento di Costantinopoli ἐκ κώδικος ἀνήκοντος εἰς τὸν Λατίνον ἱερέα Ἰωσήφ Ἀντωνέλλην, ἐκδεδομένον ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Medin καὶ Frati⁵ καὶ συγκείμενον ἐκ τετραστίχων πεντακοσίων εἰκοσι καὶ πέντε. 'Αρχεται δὲ διαλικτικὸς οὗτος θρῆνος διὰ τοῦ στίχου Dogliase il cielo et ogni Cristiano.

Θ) Lamento di Costantinopoli ὑπὸ τοῦ Frate Bernardino Cingolano. θρῆνος ἐν τισι κώδιξι προσγραφόμενος εἰς τὸν Prete Maffeo Pisano, ἐκ τῶν κωδίκων Magliabecchianus XXV, 616 καὶ VII, 1184, Asburnham 1137, Maruccelianus C 265, Vati-

¹ Ein dialogischer Threnos auf den Fall von Konstantinopel in Sitzungsberichte der philos.-philol. und hist. Classe d. Kgl. Bayerischen Akademie der Wissenschaften 1901 σ. 329 κ. ἴ. (καὶ ἐν ταύταις ἕτεροι ἀντίτυποι).

² Legrand Bibliographie Hellénique . . . aux XVe et XVIe siècles. Ἐν Παρισίοις. 1884. Τόμ. A' σ. 259 κ. ἴ.

³ Νεοελληνικὴ φιλολογία. Ἐν Αθήναις. 1868 σ. 163 κ. ἴ. 'Ιδε περὶ αὐτοῦ καὶ Σπυρ. Π. Λάρικος ἐν τῇ 'Επιτρ. Τόμ. KB' (1886) σ. 821 κ. ἴ.

⁴ 'Ιδε περὶ αὐτοῦ Δοσιθεος ἐν Τόμῳ Ἀγάπης Προλογ. σ. 19 καὶ Ἀνδρόνικος Αρμητερανόπουλος ἐν Προεύκλαις καὶ διορθώσεσιν εἰς τὴν Νεοελληνικὴν φιλολογίαν Κονσταντίνου Σάθα. Ἐν Δευτίᾳ. 1871 σ. 48 κ. ἴ.

⁵ Lamenti storici dei secoli XIV, XV e XVI. Ἐν Βανονίᾳ. 1888. Τόμ. B' σ. 121-146.

canus Reg. 1108 καὶ ἐξ ἑντύπου τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης ὑπ' ἀρ. Miscellanea 1541, Η ἔκδοσείς ὡπό τοῦ Medin καὶ Frati¹. Σύγχειται δὲ ἐξ ἐνενήκοντα καὶ ἐννέα ὁκταστίχων στροφῶν καὶ ἀρχεται διὰ τοῦ στίχου *Con lagrime piangendo a raccontare.* Τῶν χωδίκων τούτων ὁ Μαρουκελλιανὸς κατ' ἐπισταλέν μοι σημειώμα τῆς οἰευθύνσεως τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ἔχει πλείστας ὅσας διαφοράς ἀπὸ τῶν λοιπῶν. Καὶ αὐτὴ δὲ η ἀρχὴ αὐτοῦ εἶνε διάφορος· *Piangendo e riehordando a lagrimare*².

I) "Εμμετρος θρῆνος ιταλιστὶ ὑπὸ Μεγαῆλ della Vedova τοῦ ἐκ Πόλας, οὖ μόνον τὸ πρῶτον μέρος εἶχεν ἔκδοσην τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν τῷ Archivio storico per Trieste, l'Istria e il Trentino³, εἶτα δὲ ἐξεδόθη καὶ τὸ δλον ὑπὸ τοῦ Medin καὶ Frati⁴

¹ "Ἐνθ' ἀν. σ. 151-193. Κατὰ τὸν θρῆνον τοῦτον (σ. 172) ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει χωδίκων ἀνήρχετο κατὰ τὴν ἀλιστινήν εἰς 60000, δικαντες δὲ ἔγειναν παρανάλωμα τοῦ πυρός ἢ τοῦ θάνατος.

Et era si gran numero adunato
Di tanti libri e d'ogni gran valore;
Ben sessanta migliaia era il volume,
Tucti furono arsi e butati nel fiume.

Κατ' ἄλλας δὲ μαρτυρίας τὰ βιβλία ἀνήρχοντο εἰς 120000. Ιδε Ad Nicolaum V pont. Max. Oratio ἐκδ. Agostini ἐν ταῖς Notizie istoriche critiche intorno la vita degli scrittori Veneziani. En Bevetiq. 1752 Τόμ. A' σ. 218. Πρόδ. Medin ἐνθ' ἀν. Τόμ. B' σ. 193. Πρόδ. Hodius De Graecis illustribus. Ἐν Λονδίνω. 1742 σ. 192. Η ὑπ' αὐτοῦ μνημονευομένη ὥς ἀνέκδοτος. Ἐν τοῖς Κοττονιανῷ χωδίκι τοῦ Βρεττ. μουσείου epistola ad papam Nicolaum V τοῦ Laures Quirinus εἶνε πιθανός ἡ ἀνωτέρω ἐν σ. 192 ὑπ' ἀρ. δ' Oratio. Ἀξιόλογος δὲ ἔντε ἡ περὶ τῶν κατὰ τὴν ἀλιστινήν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀρπαχθέντων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως βιβλίων μαρτυρία τοῦ Ἀρμενίου ἑρόως Ἀβραὰμ κατὰ μετάφρασιν τοῦ Alischan, διαφέρουσαν ἐν τούτῳ τῆς τοῦ Brosset. Καὶ δὴ δὲ Ἀβραὰμ, ποιούμενος μεταξὺ τῶν λαζαρίων μνεῖαν εἰς αὐγγελίων χακαλυμμάτων δι' ἀργύρου καὶ χειροτηρημένων ὑπὸ ἀριστοτυργημάτων τῆς γλυκτικῆς (πιθανῶς μᾶλλον τερρετικῆς) προσθέτει ἐπειτα· «Ἀπῆγαγον μεθ' ἑαυτῶν μέχρι τῆς Ἀγκύρας βιβλία ἀπειράριθμα, ὅπινα ὑπῆρχαν τὸ ἀντικείμενον τοῦ θαυμασμοῦ τῶν Μουσουλμάνων τῶν βλεπόντων αὐτά. Καὶ ἡγόρασαν μὲν ἀπειρα αὐτῶν τὰ χριστιανικά ἔθνη, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα ἔμειναν περά τοῖς Τούρκοις». Ιδε Monumenta Hungariae Historica Tόμ. KB' μέρ. β' σ. 240.

² "Ιδε περὶ τοῦ θρήνου τοῦτου καὶ Jorga ἐνθ' ἀν. Τόμ. B' σ. 337.

³ Τόμ. Γ' τεῦχ. 3-4.

⁴ "Ἐνθ' ἀν. Τόμ. B' σ. 197 κ. 4.

ἐκ τοῦ χώδικος 578 τῆς Πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης τῆς Ηαδούης, τοῦ ὑπὸ ἄρ. 4103 τοῦ Seminario τῆς Ηαδούης και τοῦ Κανονικιανοῦ 263 τῆς ἐν Ὁξωνίᾳ Βοδληιανῆς βιβλιοθήκης¹. Τοῦ θρήνου τούτου προηγεῖται πεζὸς πρόλογος, ἐπιγραφόμενος μὲν λατίνιστι *Querimonia capturae urbis Constantinopolitanae*, ἄλλα γεγραμμένος ιταλιστὶ και ἀρχόμενος διὰ τῶν λέξεων *Non cum pochissime lacrime, pietà et dolor.* Τὸ δὲ ποίημ² αὐτὸ, συγκείμενον ἐκ στίχων ἔξαρσιῶν εἴκοσι πέντε, ἀρχεται διὰ τοῦ στίχου *Qual spirito gentil, qual penna o mano*³.

ΙΑ') Ἀνέκδοτος canzone ἐν τῷ χώδικι 1720 τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Ρικκαρδιανῆς βιβλιοθήκης, ἡς ἐλάχιστά τινα μέρη ἔξεδωκεν διὰ *Jorga*⁴.

ΙΒ') La complainte de Constantinople composée par Jean Molinet et envoyée aux nobles Chrestiens. Ἐξεδόθη ἀνευ δηλώσεως τόπου και χρόνου. Περιλαμβάνεται δὲ διὰ γαλλικὸς οὗτος θρῆνος ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *La complainte de Grèce* και ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ *Molinet Les Faicts et Dicts*, ἐκτυπωθέντι τῷ 1531 ἐν Παρισίοις⁵.

ΙΓ') Θρῆνος ἀρμενικὸς, γραφεὶς πιθανῶς τῷ 1453 ὑπό τινος Ἀβραὰμ, συγκείμενος ἐκ στίχων ἔκατὸν ἐνενήκοντα ὅκτὼ και ἑκδοθεὶς ἐν πρωτοτύπῳ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Dethier⁶. Υπάρχουσι δὲ τοῦ θρήνου τούτου τρεῖς μεταφράσεις εἰς τὴν

¹ Ἰδε περὶ τοῦ θρήνου τούτου και *Jorga* Ἰνθ' ἀν. Τόμ. Γ' σ. 340 κ. ἴ.

² Ἀλλος καθεδικ τοῦ αὐτοῦ θρήνου, διελαθὼν τὸν *Medin* και *Frati*, ἀναγράφεται παρὰ τῷ *Mazzatinti* (Inventari dei Manoscritti delle biblioteche d'Italia. Ἐν Forlì. 1894 Τόμ. Δ' σ. 178) δις σωζόμενος ἐν τῇ Biblioteca Classense τῆς Ραδίνης ὑπὸ ἄρ. 126. Είναι δὲ χαρτῶν τοῦ εἰς αἰώνιος. ὁ δὲ θρῆνος καταλαμβάνεται ἐν αὐτῷ τὰ σ. 92-101, ἐπιγραφόμενος δις: *Michaelis a Vidua Polensis de excidio holim florentissime et inclyite urbis Constantinopolitane rutilimi ad sachram regiam maiestatem serenissimi regis Aragonum Ravene die XII madii MCCCCCLVIII.*

³ Ἐνθ' ἀν. Τόμ. Γ' σ. 340 κ. ἴ.

⁴ *Graesse Trésor des livres rares.* Ἐν Δρέσδῃ. 1863 Τόμ. Δ' σ. 569.

⁵ *Monumenta Hungariae Historica* Τόμ. KB', μέρ. α' σ 915-933.

γαλλικήν, ἡ τοῦ Brosset¹, ἡ τοῦ Εὐγενίου Βορέ² καὶ ἡ τοῦ Ἀρμενίου πατρὸς Alischan³.

ΙΔ') Σλαβικὸς θρῆνος, ἀναγράφεις τὸν δέκατον ὅγδοον αἰῶνα
ἐν Μαχαρσκα τῆς Δαλματίας ὑπὸ τοῦ Φραγκισκανοῦ μοναχοῦ
Ἀνδρέου Kadecich Miossich καὶ μεταρράσθεις ὑπὸ αὐτοῦ εἰς
Ιταλικοὺς στίχους, ἐκδοθέντας ὑπὸ τοῦ Medin καὶ Frati⁴.
Ποιητὴς δὲ αὐτοῦ λέγεται ὁ Σλάβος ἀσιδὸς Milovan. Ἐκ δὲ
τῆς Ιταλικῆς μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν κροατικὴν καὶ ἔξεδόθη
ἐν Ζαγραβίᾳ (Agram) τῷ 1862⁵.

ΙΕ') Carmen saphicum de jactura urbis Constantinopolis
ἀνέκδοτον ἐν τῷ ὑπὸ ἀρ. 96 κώδικι τῆς Βασιλικῆς βιβλιοθήκης
τοῦ Μονάχου⁶.

ΙΓ') Carmen de desolacione civitatis Constantinopolitanae
facta per Turcos anno Domini 1453 ἀνέκδοτον, εὖ τὴν ἀρχὴν
μόνον καὶ τὸ τέλος ἔξεδωκεν ὁ Jorga ἐκ τοῦ φ. 219 τοῦ λα-
τινικοῦ κώδικος 3586 τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης⁷.

ΙΖ') Λατινικὸς ἀνέκδοτος καὶ ἀνεπίγραφος θρῆνος ἐπὶ τῇ
ἀλώσει, σωζόμενος ἐν τῷ φ. 127⁸ τοῦ ὑπὸ ἀρ. 519 κώδικος τῆς
αὐτῆς βιβλιοθήκης, γραφέντος τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα ὑπὸ⁹
H. Schedel¹⁰.

Μονῳδίαι δὲ πεζαὶ ἐπὶ τῇ ἀλώσει περιεσώθησαν αἱ ἔξης:

¹ Ἐν τῇ Histoire du Bas - Empire ἥπο Lebeau - Martin ἐν Τόμῳ ΚΑ'
σ. 305 κ. ἑ.

² Ἐν τῷ Journal Asiatique τοῦ 1735, ἐν τῷ τεύχει τοῦ Μαρτίου.

³ Monumenta Hungariae Historica Tόμ. KB', μέρ. 6' σ. 225 κ. ἑ.

⁴ Ἐνθ' ἀν. Τόμ. B' σ. 127 κ. ἑ.

⁵ Andrije - Kasica - Miosica, razgovor ugodni, naroda slovinskaja. Ἡδὲ
ἀνάλυσιν αὐτοῦ ἐν τοῖς Monumenta Hungariae Historica Tόμ. KB' μέρ. 4. σ.
1173 κ. ἑ. Πρεβλ. Jorga ἐνθ' ἀν. Τόμ. Γ' σ. 336.

⁶ Ἡδὲ πιρεὶς αὐτοῦ Nuove memorie dell' Istituto di corrispondenza archeo-
logica 1865 Τόμ. B' σ. 550 κ. ἑ.—Jahrbücher der preussischen Kunstsammlun-
gen Tόμ. Θ' (1888) σ. 102. — Πρεβλ. Jorga ἐνθ' ἀν. Τόμ. Γ' σ. 335.

⁷ Ἐνθ' ἀν. Τόμ. Γ' σ. 335.

⁸ Catalogus codicium latinorum bibliothecae regiae Monacensis. "Exδ. 6".
Ἐν Μονάχῳ. 1894 Τόμ. A' σ. 146.

I) «'Ανδρονίκου Καλλίστου μονῳδία ἐπὶ τῇ δυξτυγεῖ Κωνσταντινουπόλει», περιλαμβανομένη ἐν τῷ ὥπ' ἀρ. 1774 κάθικτης Παρισιακῆς βιβλιοθήκης, εἴς οὖ ἔξεδόθη σφραλερώτατα υπὸ τοῦ Migne¹. Μέρος δ' αὐτῆς ἀνειρον σωζόμενον καὶ ἐν τῷ Παλατίνῳ κάθικτο 428, φ. 72^a-75^b, ἀναγραφόμενον ἐν τῷ σύκειῳ καταλόγῳ μόνον διὰ τῶν ἑκῆς Monodia in Constantiopolitana initio ac fine mutila².

II) «Τοῦ νομοφύλακος Ἰωάννου διακόνου τοῦ Εὐγενίκου μονῳδία ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς μεγαλοπόλεως», σωζόμενη ἀνέχοτας ἐν τῷ ὥπ' ἀρ. Suppl. 678 κάθικτη τῆς Παρισιακῆς βιβλιοθήκης ἐν φ. 115^a-118^a.

III) Μανουὴλ τοῦ Χριστωνύμου μονῳδία ἐπὶ τῇ ἀλώσει ἀνέκδοτος, υπὸ διαφόρους ἐπιγραφάς σωζόμενη ἐν τῷ ὥπ' ἀρ. 11270 κάθικτη τῆς ἐν Βρυξέλλαις Βασιλικῆς βιβλιοθήκης καὶ ἐν τῷ κάθικτο 8 τῆς ἐν Οὐφάλῃ τῆς Σουηδίας Ἀκαδημίας. Μέρος δ' αὐτῆς ἀνεγνώριστα καὶ ἐν τῷ Παρισιακῷ κάθικτο 2077^a. «Ἄγνωστον δ' ἂν τὸ Χριστώνυμος εἴνε πραγματικὸν οἰκογενειακὸν ἐπίθετον τοῦ γράψαντος, ὃν γινώσκομέν υπὸ τὸ αὐτὸ δόνομα καὶ ἐκ λόγου τινὸς εἰς τὴν Θεοτόκον, σωζόμενον ἐν τῷ Παρισιακῷ κάθικτο 2135, φ. 75^a-90^b.

IV) Ματθαίου Καμαριώτου ἀνεπίγραφος μονῳδία ἐπὶ τῷ πατρὶ καὶ τοῖς δεινοῖς τῆς ἀλώσεως. Ταύτην, σταλεῖσται υπὸ τοῦ Θεοδοσίου Ζυγομαλῆ εἰς τὸν Μαρτίνον Κρούστιον. ἔξεδωκεν οὗτος ἐν τῇ Τουρκογραικίᾳ⁴, εἴ τις παραλαβὼν ἀνετύπωσεν ὁ Migne⁵.

V) Ἡ ἐν φ. 232^a-233^b τοῦ ὥπ' ἀρ. 2075 κάθικτος τῆς

¹ Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμ. ΡΞΑ' σ. 1131-1142.

² Henr. Stevenson senior Codices manuscripti Palatini graeci bibliothecae Vaticanae. Ἐν Ρώμῃ. 1885 σ. 278.

³ Ὁ Omont (Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale. Ἐν Παρισίον. 1888 Τόμ. Γ' σ. 190) λέγει· Anonymi monodia de CP. a Tureis expugnata.

⁴ φ. 76-83.

⁵ Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμ. ΡΞ' σ. 1059-1069.

'Εθνικής βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων χάρων υπό μονωδία, ἀνέκδοτος οὖσα. Ταῦτην ἀνέγραψεν ὡς ἔργον τοῦ Ἰωάννου Εὐγενίκου ἐν τῷ Εὐρετηρίῳ τῶν ἐλληνικῶν κωδίκων ὁ κ. Ομοντέλος, ἵνα τοῦ λόγου, στις δὲ κωδίκες εἰναι γεγραμμένος τῷ 1439 χειρὶ τοῦ Εὐγενίκου.

VII) Ή ἐν φ. 74¹-80² τοῦ ὑπὸ ἀρ. Suppl. grec 681 κώδικος τῆς 'Εθνικῆς βιβλιοθήκης Παρισίων, γεγραμμένου τὸν δέκατον ἔκτον αἰώνα, ἀνέκδοτος μονωδία, ἔργον οὖσα ἀδήλου συγγραφέως.

VII) Ό ἐν τῷ Παρισιακῷ κώδικι Suppl. grec 467, φ. 191³-193⁴ Θρῆνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δετις καὶ ἐν τῷ κώδικι Πολλάνη 39 ('Εθνικῆς βιβλιοθήκης ἀρ. 2414) εὑρηται ἐν σ. 283-284 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Tὸ πότε ἐπάρθη ἡ Κωνσταντινούπολις*⁵. Περιέχεται δὲ ἐν αὐτῷ παράδοσις περὶ τῆς ἀλώσεως καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου ἀγνωστος μέχρι τοῦδε καὶ μὴ περιεχομένη εἰς τὰς ἄλλας πλουσιωτάτας Παραδόσεις τοῦ κ. Πολίτου⁶.

Πεπλανημένως δὲ ἐνομίσθησαν μονωδίαι τῇ θρῆνοι εἰς τὴν ἀλώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων τὰ ἔξης· α') *Anonymi lamentatio de CP. a Turcis expugnata* ἐν τῷ Παρισιακῷ κώδικι 2003 φ. 327² κ. ἐ. 'Ο θρῆνος οὗτος, ὃν ἔχω ἀντιγεγραμμένον ἐκ τοῦ κώδικος τούτου, γραφέντος τῷ 1447 ὑπὸ Μανουὴλ Βουλλωτοῦ⁷, ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀλώσιν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὅχι τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ἀδιά τῆς ἀνωτέρω περιγραφῆς ἐδήλωσεν ὁ κ. Ομοντέλος⁸· δ') ἡ ἐν φ. 180 κ. ἐ. τοῦ κώδικος D α 33 τῆς ἐν Δρέσδῃ Βασιλικῆς βιβλιοθήκης πραγματεία ἡ φίοσυσα τὴν ἐπιγραφὴν «Περὶ πῶς ἐπῆρεν ὁ σουλτάνης Μεμέτης τὴν Κωνσταντινούπο-

¹ "Ἐνθ" ἀν. Τόμ. Γ' σ. 188.

² "Ιδε Νέον 'Ελληνομυθισμόνα Τόμ. Δ' σ. 365

³ Τόμ. Α' σ. 20 κ. ἐ. Τόμ. Β' σ. 651-683.

⁴ "Ιδε Νέον 'Ελληνομυθισμόνα Τόμ. Δ' σ. 303.

⁵ "Ἐνθ" ἀν. σ. 177.

λιν»¹. 'Ως ἐπείσθην μελετήσας τὸν κώδικα τοῦτον τὸν παρελθόντ' Αὐγουστον ἐν Βερολίνῳ, τὸ ὡς ἄνω ἐπιγραφόμενον εἶνε τεμάχιον τῆς ἐν τῷ κώδικι περιλαμβανομένης Χρονικῆς ἐκθέσεως². Καὶ συμμωνοῦσί μὲν καθ' ὅλου τὰ ἐν τῷ κώδικι τούτῳ περὶ τῆς ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως ἐκτιθέμενα πρός τε τὴν Χρονικὴν ἐκθεσιν καὶ τὸν Φευδοδωρόθεον, καθ' ἀλλὰς καὶ τὰ ἐν τῷ Παρισιακῷ κώδικι Suppl. grec 467, ἀλλὰ λείπει ἀπ' ἔκεινων ἡ ἐν τούτῳ καὶ τῷ κώδικι Πολλάνη παράδοσις περὶ τῆς Παναγίας, ἣν ἐδ' ἐκδιδομένην κατωτέρω ὑπ' ἀρ. 6.

Ομοίως δὲ δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλωσιν ὁ ἐν τῷ Βιενναίῳ κώδικι Theol. graecus 304 (Nessel) θρῆνος «Εἰς τὴν ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως» ὁ ἀρχόμενος διὰ τοῦ στίχου 'Η μεγαλόπολις ἡ βασίλεια μέγ' ἀρε βρύχημα³. Τὸ αὐτὸ ποίημα, περιλαμβανόμενον καὶ ἐν τῷ κώδικι 280 τῆς ἐν τῷ Ἀγίῳ ὄρει μονῆς Διονυσίου, ἐπιγράφεται ἐν αὐτῷ «Εἰς τὴν ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρ' Ἰταλῶν».

Τέλος δὲ προσθετέοι εἰς τάνωτέρω κείμενα δύο χρησμοὶ περὶ τῆς ἀλώσεως γεγραμμένοι ἐν τῇ δημώδει ὑπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ πρωτονοταρίου Ἀρσενίου Μαρκέλλου καὶ σωζόμενοι ἐν τῷ Μαρκιανῷ Cl. XI cod. 32.

Τῶν ἀνωτέρω ἀναγραφέντων κειμένων ἐκδίδω κατωτέρω ὑπ' ἀριθμοὺς 1 - 9 τὰς ὑπ' ἀρ. I - VII πεζὰς μονφδίας πλὴν τῆς IV καὶ τοὺς ὑπ' ἀρ. Δ', Ε' καὶ ΙΖ' ἐμμέτρους θρήνους. Τὰ κείμενα ταῦτα εἶνε πάντα ἀνέκδοτα πλὴν τῆς Μονφδίας τοῦ Ἀνδρονίκου Καλλίστου, ἡς τὴν νέαν ἐκδοσιν ὑπέλαθον ἀναγκαιοτάτην ἐνεκα τῷ πολλῶν σφαλμάτων τῆς ἐκδόσεως τοῦ Migne, καὶ τοῦ θρήνου τοῦ παπᾶ Συναδίγο, δινένευ τῶν δια-

¹ Schnorr v. Carolsfeld Catalog der Handschriften der k. öffentlichen Bibliothek zu Dresden. 'Ἐν Λαΐφῃ. 1882 Τόμ. A' σ. 291.

² Προβλ. Spyrg. P. Lambros Ethesis Chronica and Chronicon Athanatum. 'Ἐν Λονδίνῳ. 'Ἐκδ. Methuen. f902.

³ Lambeccius Comment. de augustissima bibliotheca Caesarea Vindobonensi ἐκδ. Kollar Τόμ. Ε' σ. 361. Προβλ. Krumbacher Geschichte der byzantinischen Litteratur σ. 385 κ. τ. (ἴλλι μεταφρ. Σποτηγιάδου Τόμ. A' σ. 783).

φόρων γραφῶν τοῦ κώδικος εἶχος ἐκδώσει ἐν τῇ Ἐστίᾳ.

Μετὰ δὲ τὰς μανιφίδιας ταῦτας καὶ τοὺς θρήνους ἔθιστησα
ἐπίκαιιρον νὰ ἐκδώσω ἐν τέλει ὑπὸ ἀρ. 10-13 καὶ τὰ ἔξῆς κεί-
μενα· αἵ ἀνέκδοτον βραχύειαν ἴταλικὴν ἔκθεσιν περὶ τῆς ἀλώ-
σεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκ τοῦ κώδικος V F II τῆς ἐν
Νεαπόλει βιβλιοθήκης Brancacciana, γεγραμμένου ὑπὸ διαρό-
φων χειρῶν τὸν δέκατον ἔβδομον αἰῶνα· β') σημείωμα βιβλιο-
γράφου περὶ τῆς πολιορκίας γεγραμμένον ἐν τῷ κώδικι Vati-
canus graecus 163 ἐν φ. 233^a, τοῦ εἰς αἰῶνος, καὶ ἐξ αὐτοῦ
ἐκχραφέν ἐν κώδικι III-B-26 τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Νεα-
πόλεως, φ. 146^a, γεγραμμένῳ τὸν δέκατον ἔβδομον αἰῶνα, καὶ
ἐκδοθὲν οὐκ ἔνει πταισμάτων ἐξ ἔκεινου μὲν τοῦ κώδικος ὑπὸ¹
τοῦ Neumann², ἐκ τούτου δὲ ὑπὸ τοῦ Cyrillus³ γ') σημείωμα
περὶ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου καὶ ἀλώσεως τῆς Κων-
σταντινουπόλεως, περιλαμβανόμενον ἐν φ. 68^b-69^a τοῦ Plut.
LXX cod. 155 τῆς Λαυρεντιακῆς βιβλιοθήκης, ἐν τῷ κώδικι
Allatiana CXLVIII ἀρ. 28 τῆς ἐν Ρώμῃ βιβλιοθήκης Vallicelli-
iana καὶ ἐν τῷ Gr. B, 138 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Ταυρίνῳ
Ἀθηναίου, μετὰ συνεχείας ἀλλου σημειώματος, γραφέντος ἐν
τῷ αὐτῷ Λαυρεντιακῷ κώδικι ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου καὶ κακῶς
ἐκδεδομένου ὑπὸ τοῦ Bandini⁴ συνεσχέτισα δὲ τοῦτο πρός τι
σημείωμα τοῦ ὑπὸ ἀρ. 701 κώδικος τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς
Ἀγίου Παντελεήμονος· δ) ἐπιστολὴν περὶ τῆς ἀλώσεως γρα-
τίαν λατινιστὶ ἀπὸ Κρήτης τῇ 11 Ιουνίου (1453;) ὑπὸ τοῦ
Παύλου de Dolis καὶ περιλαμβανομένην ἐν φ. 126^b-127^a τοῦ
ὑπὸ ἀρ. 319 λατινικοῦ κώδικος τῆς ἐν Μονάχῳ Βασιλικῆς βι-
βλιοθήκης, γραφέντος τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα.

¹ Griechische Geschichtschreiber und Geschichtsquellen in zwölften Jahr-
hundert. Ἐν Δευτ. 1888 σ. 102.

² Codices graeci manuscripti R. bibliothecae Borbonicae. Ἐν Νεαπόλει
1832 Τόμ. B' σ. 330.

³ Catalogus codicum ... bibliothecae Mediceo-Laurentianae Tόμ. B' σ. 676.

*¹

Μονωδία κύρῳ Ἀνδρονίκου τοῦ Καλλίστου
ἐπὶ τῇ δυστυχεὶ Κωνσταντίνουπόλει.

Αἱ, αἱ, καὶ τοῦτ' ἄρ' ἔχοην ταῖς τῶν Ἑλλήνων προστεθῆναι κοιναῖς συμφοραῖς τὰ τα προλαβόντα πάθη λιαν νικᾶν καὶ μηδ' εἰς νοῦν ἐμβαλεῖν ἔσασθαι ποτε μεῖζον, εἰ γρῦν τοιοῦτον δῶλος ἐόν. "Ο γὰρ μόνον εἶχομεν ἀπολειφθὲν ἀγαθὸν καὶ πρὸς ὁ προσεδόκα πᾶς; ὁ τῶν Ἑλλήνων ἑσμὸς, τοῦτο δυστυχῶς ἀφρρέθη νῦν ἀφ' ἡμῶν, ἀλγους δὲ γὰρ ἡμᾶς ἐμπλῆσαν καὶ δεινῆς συμφορᾶς, καίτοι, κἄν εἰ παρῆσαν ἄλλα πολλὰ, πρὸς ἀπέρ εἰκὸς ἀφορᾶν, τοσοῦτον ἔστι τὸ παρὸν ως ἀποκρύπτειν τὰ πάντα καὶ κατόπιν ἔστιν. Νῦν γὰρ οὐ κοινὴ τῶν Ἑλλήνων ἔστια, οὐ διατριβὴ τῶν Μουσῶν, οὐ τῆς ἐπιστήμης ἀπάσης διδάσκαλος, οὐ τῶν πόλεων βασιλὶς ἐάλω, φεῦ, χερσὸν ἀσεβῶν. Εἰ μὲν 10 οὖν κατακλυσμὸν τουτὶ φαίη τις ἀν, οὐκ οἷμαι παραστῆσαι τὸ τοῦ πάθους ἄλις δεινόν. Ἐκείνω μὲν γὰρ συμβάντι ἀπώλετ' ἀν ἀπαν καὶ λόγος οὐν οὐδεὶς ἔτι, οὐδὲ ἀν ἐπαθέ τι κακὸν ὁ κρατῶν ὑπὸ τοῦ χειρονος· τῷ δὲ συμβάντι νυνὶ περίεστιν ὅραν μυρία δεινὰ καὶ λόγον νεκάμενον ἀλογίῃς καὶ ἴλιγγου πάντα καὶ ζάλης μεστὰ καὶ κατακλυ- 15 σμὸν ἀληθῶς ἀφιστάμενον ταῖς ψυχαῖς.

* Περιλαμβάνεται ἐν τῷ κώδικι 1774 τῆς Ἑθνικῆς βιβλιοθήκης Παρισίων, φ. 345α-353b, γεγραμμένῳ τὸν δέκατον πέμπτον αἰώνα τελευτῶντα. Πλὴν τῆς ἐν τῷ πρώτῳ φύλλῳ ἐπιγραφῆς τὰ μὲν ἐμπρόσθια φύλλα ἀπαντα φέρουσιν ἄνω ἐπιγραφὴν μονωδία, τὰ δὲ ὄπισθια ἐπὶ τῇ κωνσταντίνουπόλει. Μέρος δὲ τῆς διῆς μονωδίας, τὸ ἀπό τῶν λέξεων ἀπάντων ἑσμὸς ἐν σ. 205, 12-13, 8 μέχρι τῶν λέξεων καὶ τις οὐν ἀγῶν ἐν ἐκείνοις φιλοτεί ἐν σ. 210, 1 περιλαμβάνεται καὶ ἐν τῷ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ κώδικι Palat. 428, φ. 72a-75b, γεγραμμένῳ τὸν αὐτὸν αἰώνα. Διαστέλλω δὲ ἐν ταῖς οἰκείαις σημειώσεις τούτου τοῦ μέρους μόνον τὸν μὲν Παρισιακὸν κώδικα διὰ τοῦ Π., τὸν δὲ Παλατίνον διὰ τοῦ Ρ. Ἐξεδόθη δὲ ἡ μονωδία αὕτη ἐκ τοῦ αὐτοῦ Παρισιακοῦ κώδικος ὥκο τοῦ Migne ἐν Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμῳ ΣΙΑ' σ. 1131-1142, ἀλλ ἰθεωρησα κεριττὸν νάντυγράφω τὰς παρ' αὕτῳ παραναγνώσεις, παραλεῖψεις λέξεων ή διαφοράς περὶ τὴν στίξιν, πλείστας οὖσας καὶ καθιστανούσας τὴν ἐξδοσιν ἐκείνην ἔχρηστον παντελῶς.

"Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ κωνσταντίνουπόλει 1. ἀρ 7. ἀφορᾶν τοσοῦτον
ἐστι 8. ἀποκρύπτον διωρθωμένον εἰς ἀποκρύπτε τα πρόθετον χειρὶ^{ει}
νεωτέρῳ 11. τις 14. ὁρᾶν 15. ἄλλα;

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006
Ε.Υ.Π.Κ.Τ.Π

“Οσει τοίνυν τῆς τοῦ σώματος λάβης κακίων ἢ τῆς ψυχῆς καὶ ὅσφ
τὸ κακῶς ζῆν τοῦ μὴ ζῆν, τοσούτῳ τὸ νῦν ἐπιεικωμάσαν δεινὸν ὑπερ-
έχει κατακλυσμοῦ. Εἰ δ' ἡλίου τις φαίνει φθορὰν καὶ σκότος κοινὸν,
οὐδὲν δὲ τῷ μὲν αἰσθητούς || μόνους ἔβλασπεν ἀν ὄφειλμοὺς, τὸ δὲ τοὺς τῆς ψυχῆς
μὲν προσεγώς, ἐπομένως δὲ καὶ τοὺς τοῦ σώματος, ἀλλ' ὅτι καὶ κρείτ-
τον ἴμοι δοκεῖ πάντη τὰς αἰσθήσεις πεπυρωσθαι τὸν ἐν μέσῳ πολλῶν
παρόντα δεινῶν, ὡς ἀν ἀγενοτος ἢ τῶν τηλικούτων παθῶν ἢ κεκτη-
θεῖσαι αὐτὰς ὑγιεῖς καὶ ἀντιλαμβάνειν ἔκεινων, ἀπέστης ἐστὶν ἀπδίας
μεστά. Νῦν γάρ ὁ κακὸς βλάψει τὸν ἀρείονα φῶτα μύθοισι σκολιοῖς
όντες, αἰδὼς δὲ καὶ νέμεσις ὡς ἀληθῶς προλιπόντ' ἀνθρώπους ἐς
“Ολυμπὸν ἤζειθον, τὰ δὲ λείψεται ἀλγες λυγρά, κακοῦ δὲ οὐκ ἔσσε-
ται ἀλαλκή. Εἰ μὲν ἀληθῶς ἀνθρωπος πάλαι γέγονεν ὑπὸ πάθους ὄρ-
νις ἢ δένδρον ἢ λίθος, μᾶλλον μὴν ἔχρην πάντας τοῦτο παθεῖν, ὅσον
15 καὶ μείζων ἢ ξυμφορά. Εἰ δὲ φεῦδος ἔκεινα, ὡς καὶ πολλὰ τοῖς τῶν
μύθων ἄλλα πατράσιν ἐρρέθη, ἄλλὰ νῦν ἔχρην γενέσθαι, ὡς ἀν τῇ
τοῦ πάθους ὑπερβολῇ συνεξυφαίνοιτο καὶ τινα τέρατα θαυμαστὰ ἐκ-
πλήττοντα πᾶσαν ὄρασίν τε καὶ ἀκοήν, ὃ δὴ καὶ γεγονέται νομίζω
πλὴν καθ' ὅσον ὁ μὲν μύθος τὴν φύσιν μόνον ἀλλάσσει ἔκεινων, τὸ
20 δὲ δάκρυον ἔχειν φησί· νῦν δὲ ἀντιστρόφως ἢ μὲν φύσις ἐστὶν ἀνθρώ-
πων καθάπερ ἦν, τὸ δὲ δάκρυον ἀφηρέθη πάντη μετὰ τοῦ λόγου,
πολλῆς ἐπιτεθείσης ἀναισθησίας ταῖς τῶν πάθεις κατειλημμένων ψυ-
χαῖς. Οὐτῷ γάρ τότε πολὺ φῶς ἀμαυροῦν οἴδε τὰς δύνεις ὃ τε
βαρὺς κτύπος πλήττειν τὰς ἀκοάς. Καὶ νῦν λοιπὸν ἢ ψυχὴ, τῷ
25 πάθει ὥσπερ τινὶ τάφῳ χρυσθεῖσα, οἷον ἀναισθητον δρᾷ τὸ σῶμα.
Οὗτῳ τοίνυν τοῦ δεινοῦ πεφυκότος μεγίστου, ποίκιλ μὲν ῥήξω φωνὴν
ἐξαρκοῦσαν αὐτῷ, εἶπερ δεῖ λέγειν; πῶς γάρ ἀρκέσει μοι φωνὴ μία
φ.346α καὶ γλωττα καὶ χείρες ἀπλῶς || κοπτομένῳ τε καὶ βοῆς τὸν ἀέρα
πληροῦντι; τις δὲ θρῆνος οὐ νῦν ἀσθενῆς ἐσται πρώτον καὶ τῆς ὑπο-
30 θέσιως χειρῶν; Πῶς δὲ αὖ χρήσασθαι τῇ σιγῇ δύνηθω, κἄν ἀσφαλὲς

2. τονῦν ἐπιεικωμάσαν 3. τις 8. ἡ 9. ἀπδείας ἐκ τοῦ τὸ πρῶ-
τον γραφίντος ἀπδίας 10. Νῦν γάρ ετλ. "Ιδε 'Ησιόδου 'Εργ. 'Ημ. σκ. 193
κ. 1., 256." Ιδε καὶ ἐν τέλει τῶν ἐνταῦθα ἐκδιδομένων μονῳδίων. 12-13. ἔδεται
15. μείζον 22. κατειλημμένων 23. εἰδε 25. ὥσπερ τινε. 26. τοι-
νῦν ποῖαν 28. χείρας ἀπλᾶς τέ ἀέραν 30. χειρὸν

τοῦτο δοκῆ τοῖς πολλοῖς, μὴ δόξας ἀδικεῖν οὐ τὴν ἐνεγκοῦσαν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅλους αὐτοὺς, οἵ τε καὶ δεξιοῦσθαι χρὴ τὴν δωρησαμένην καὶ πάντα τὸν τῶν Ἑλλήνων ἔσμόν, οἱ συμφεροῦνται φθαρείσῃ· ἐώ δὲ λέγειν ναοὺς καὶ θήκας ἀγίων καὶ ιερὰ σκεύη καὶ οἰκοδομὰς καὶ φαιδρότητας συνχρηστῷ βασιλεῖ καὶ συγγενέσι καὶ φίλοις, ὃν ἔκαστον 5 πρὸς τίνα θρῆνον ἀνάσκειν, μὴ ὅτι γε πάντα συλλήβδην τὸν μὴ τὴν διάνοιαν πάντη πεπηρωμένον.

Φεύ οίσαις απορίαις ἐμπειρείλημματι, οῖοις διευθύνω κακοῖς ἐμαυτὸν,
οῖαις ὁ λόγος ἐντυγχάνει ταῖς συμφοραῖς. Πλὴν ἀλλ' εἰ μὲν ἦν ἴσχυ-
σαι ταῖς κατ' ἀξίαν δρᾶσαι τὸν θρῆνον, ήγουν τῆς ἀξίας ἔγγὺς, λό- 10
γον ἂν εἶχεν ἡμῖν ἡ παρακίτηαι, ἀδυνατοῦσι πρὸς τοῦτο. Ἐπεὶ δὲ
οὐδὲ 'Ορρεὺς εἰ παρῆν, οὐδὲ' Αἰσχύλος, οὐδὲ' ὁ τῶν τραγῳδῶν ἀπάν-
των ἐσμός ἴσχυσσεν ἀν, ἀλλ' ἡττητο πάντη Πυγμαίος τις φανεῖς παρα-
βαλλόμενος 'Ηρακλεῖ, δοκεῖ κάμοι τοῖς πέντει λόγοις χρησάμενον
ἐπὶ ξένης δῆτα θρηνήσαι τὴν ἐμαυτοῦ καὶ κοινὴν ξυμφοράν.

Τί λοιπὸν οὐτω πλάττω τοὺς λόγους, ἀλλ' οὐκ ἀνιαρὰν ἐκπέμπω φωνὴν, οἷαν εἰκὸς ἐν τοῖς τοιούτοις κακοῖς; Τί μὴ τὰς χειρας ἐκτείνων μετ' οἱμωγῆς τύπτω μὲν τὰ στήθη καὶ τέμνω, τοῖς ὅνυξι δὲ ξαίνω τὰς παρειὰς καὶ πάττομαι τέφραν καὶ χόνιν καὶ τίλλω τὰς τρίχας, ὡς ἂν μὴ μόνον πάσχῃ ψυχὴ, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα τῷ μεγέ- 20 θει τῆς ξυμφορᾶς;

Φεῦ, ὁ βασιλίς τῶν πόλεων καὶ πατρίς, ἵτις ἐκ τοιαύτης ἀξίας
δούλειον ἡμαρτίας, ὡς πράττεις κακῶς ὅσον περ πάλαι καλῶς. Ἀντι-
σηκώσας δέ σε δαιμων τις φθονερὸς φθείρει τῆς πάροιθεν εὐπραξίας
παραχωρήσει θεοῦ, ἀγρηστίαν κατεγγυωκότος ἡμῶν. Ἀλλως γὰρ 25
οὗτε τύχην ἀν τις εἶποι τοῦ παρόντος αἰτίαν κακοῦ, διανοίας οὖσαν
ἀνάπλασμα, οὐθ' ὁ φθονερὸς δαιμων, καν φύσει τυγχάνη σφόδρα

1. δοκεῖ 3. φθαρήσιν 4. θῆκας 6. συλλόγοδην 9-10. ισχύσαι
 τινά 10. δρᾶσαι ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος δρᾶσαι 12. εἰ ἐκ τοῦ τὸ
 πρῶτον γραφέντος εἰ τραγωδῶν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος τραγωδιῶν
 13. πιγμαῖος τις P: πιγμαῖος τις II 14. κάμοι P: κάμοι II
 16. ἀνιαρὰν II: ανιαρὰν P 17-18. ἑκτείνων P: ἑκτείνω II 18. τυ-
 πτω μὲν P: τύπτομαι II 21. ξυμφορᾶς II: συμφορᾶς P 23. ἄνμαρ II:
 ἄνμαρ P 23-24. ἀντισπικώδας II: ἀντισικώδας ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέν-
 τος ἀντισπικώδας P 24. τις P: τις II 27. τυγχάνητηράθι: τυγχάνητη
 ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος τυγχάνει: τυγχάνει II

βάσκανος καὶ κακοποιός, τασσότον ἂν ἴσχυσε καθ' ὑμῶν, ἀλλ' ὥσπερ τοῦ φωτὸς οὐκ ἄξιος ἐστερῆσθαι τούτου χρεών, οὗτοι δὴ καὶ παντὸς ἀγαθοῦ, ὃν ἐν καὶ πρώτον ἡ τῶν παρ' ὑμῖν ἡ τῶν πόλεων μεγίστη καὶ βασιλίς. Νῦν γὰρ ἐντυχόντες μυρίοις, οἱς οὐδέποτε εἰσόμεναι ἢ πάντως, ὡς οἱ κακοὶ γνῶμαιαι τάγαθὸν χεροῖν ἔχοντες οὐκ ἴσασι πρὸ τις ἔκβαλη. Νῦν γάρ οὐ μόνον ἡ τῶν Ἐλλήνων πληθὺς ἀνήκεστον διεκτυγιαν περιβάλλεται, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν οἵς νῦν μελεῖ μικρὸν οὐδὲν οὐδὲν ἡττον ἐσονται κατηφεῖς οὐ κατ' ἡμαρ οὐδ' ἐνῆμαρ, ἀλλ' ἔως ἂν ὅδωρ τε νάγη καὶ δένδρα μακρὸς τεθῆλη καὶ τοσούτῳ μᾶλλον 10 δισφ καὶ πλέον ζητῶνται τῶν αὐτῆς ἀγαθῶν. Ἰδίᾳ μὲν γὰρ ἐστια τῶν Ἐλλήνων ἡ πόλις ἡν, κοινῇ δὲ πᾶσι παρεῖχε τὰ ταύτης καλὰ καὶ πᾶσιν ἀπλῶς καθειστήκει μήτηρ, τροφὸς, ἀνάπταυλα, παντοίων χορηγὸς ἀγαθῶν.

Φεῦ, ὁ βασιλὶς τῶν πόλεων, ὁ δυστυχία τοῦ γένους κοινὴ, ὁ λύπη 15 μέγρις ὄστέων διήκουστά τε καὶ μυελῶν, ὁ κάλλη καὶ μεγέθη ναῶν, ὁ τείχη καὶ μήκει καὶ πλάτει τῶν ἄλλων ἕξηρημένα' ὁ μουσεῖα τῆς Ἀκαδημίας καὶ τῆς Στοᾶς κάλλει μὲν ὑπερφέροντα, τῇ σοφίᾳ δὲ μηδὲν διαφέροντα. Ω λιμὴν ἡδὺς μὲν πρώην καὶ εὔτυχὴς ταῖς ναυσὶ, φ.347ανῦν δὲ δυστυχής καὶ τῆς || Σκύλλης οὐδὲν διενηνοχώς. Ω 'Ρώμη 20 νέα, γεγηρακυία δὲ τῷ βάρει καὶ πλήθει τῶν συμφορῶν, ποῦ σου νῦν τὰ καλά; Ποῦ μὲν ὁ θειότατος; βαπτίσεὺς, ὁζύτερον μὲν Θεμιστοκλέους ὄρων, ἡδιον δὲ τοῦ Νέστορος ὄμιλῶν, σωρρονέστερος δὲ Κύρου, δικαιότερος δὲ 'Ραδαμάνθυος, ἀνδρειότερος δὲ Ἡρακλέους; Ποῦ δ' ὁ τῆς ἱκλησίας ὡραίσμὸς, ὃ τε θεῖος ἀρχιερεὺς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν εὑθὺς

2. τοῦ Π: τοὺς Ρ 4. ἐντυχόντες Ρ: ἐντυγχόντες Π 5. οὐκ ἵσασθη γραφα: οὐκ ἵσασθ Π: οὐκῆσασι Ρ 5-6. πρὸν τις Ρ: πρὸν τις Π
6. οὐ Π: οὐ πρόσθετον κατόπιν Ρ 7. οἵς γραφα: εἰς Ρ: εἰς εἰς Π

8. οὐ Ρ: λέπει Π κατ'ἡμαρ Π: κατῆμαρ Ρ ἐνῆμαρ γραφα: ἐνῆμαρ Π: ἐννῆμαρ Ρ 9. τε γραφα: τε ΠΡ τεθῆλη Ρ: τεθῆλη ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος τελῆλη Π 10. ζητῶνται Ρ: ζητοῦνται Π 11. Ἑλλήνων Π: Ἐλλήνων Ρ πᾶσι γραφα: πᾶσα ΠΡ 12. ἀνάπταυλα Ρ: ἀνάπταυλα ἐπομένου κανοῦ ὡςὶ πέντε γραμμάτων Π 15. μυελῶν Ρ: συνελῶν Π 16. μήκει Π: μήκει ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος μήκη Ρ 18. διαφέρονται Ρ: ὑπερφέροντα Π λιμὴν γραφα: λιμὴν ΠΡ 19. διενηνοχώς γραφα: διενηνοχώς Π: διενηνοχώς Ρ 22. νέστορος Π: νέστωρος Π 23. δὲ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος δὲ Ρ: δὲ Π 24. ἐκκλησίας Π: ἐκάνδιας Ρ μετ' αὐτὸν Π: μεταυτὸν Ρ

και ὁ λοιπὸς ἱερὸς χορὸς; Ποῦ δὲ σεμνεῖα και παρθενῶνες και ἡ τῶν μοναχῶν κοσμιότης και ἀγγέλοις, ἐφάμιλλος; Ποῦ δὲ τὸ βουλευτήριον σὺν τοῖς βουλευταῖς, ἐν οἷς τί μὲν δέον ὁ οὐχ ὥραθη, τί δ' ὁ ὥραθην οὐκ εὐθέως ἐπράχθη; Τίνας δὲ δημηγόρους οὐ παρέτρεχον ὄμιλούντες, νῦν μὲν πᾶλα τε και μάλα λιγέως, νῦν δὲ νιφάδεσιν ἔοικότα χει- 5 μερίησι; Τοῦ δὲ κριτηρίου ποῦ, πάντα μὲν τὸν Σόλωνος νόμον και Πλατωνός κατόπιν ἀφέν, ἐπιστήμη δὲ μαζίλλον ὥρατομένον πλείστη και τοῖς ἐκ τοῦ πνεύματος λόγοις, οἱ δὴ και πειθοῦς ἀπάστης και σο- φίας εἰσὶν ἰσχυρότεροι; Ποῦ δ' ὁ λοιπὸς ἴσμὸς τῶν λογάδων, οἱ μὲν σοφίας κακοσμημένοι, οἱ δὲ λοιποὶ ἀγαθοὶ; οἵ πολιτεία κοσμεῖται τε 10 και συνισταται; "Ἄμοιρος μὲν γὰρ ἡν οὐδεὶς τινος ἀγαθοῦ, πᾶς δὲ πρὸς ὅπερ εἶχε καλὸν ὑπ'" ἀλλοι μὲν οὐδενὸς ἦττατο, ἐνίκα δὲ πάν- τας τοὺς βουλευομένους συμπλέκεσθαι και πάντας λοιπὸν ὄμοιο τοῖς 15 τῶν λογάδων ἔχρην ἦττασθαι καλοῖς. Ποῦ δὲ τὸ τῶν λόγων κράτος, ὅπερ ἡν ἀκμάζον ἐν σοὶ; Ποῦ τῆς γραμματικῆς ἡ τέχνη, ἡ τὴν γλώσ- 20 σαν ἑξελληνίζει και πάστης ἀπδίας καθίστησι καθαράν; Ποῦ δὲ τῆς ῥητορικῆς τὸ πυρίπνουν, οὐδεὶν ἦττον ἀπτον τοῦ τῆς Χιμαίρας πυ- ρός; Ποῦ δὲ τὸ τῆς διαλεκτικῆς || κράτος, σόφισμα μὲν πᾶν ἀπορ- φ.347c ρίπτον, μόνης δ' ἔχόμενον ἀληθείας και τῆς εὐθύτητος; Ποῦ δὲ φυ- σικὰ προβλήματα και ζητήσεις και λύσεις τὴν ἔξιν ὑπερβαίνοντα και 25 διαιρέσεις και μουσικῆς ἀναλογίαις και φθόγγοις και γεωμετρίας σχη- ματισμοὶ και λόγοι και ἀστέρων αἰτίαις και θέσεις και δρόμοι, ως πολλὰ

1. λοιπὸς Π: λιπός ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος λοιπὸς (;) Ρ 2. κοδμό-

της ἕγραφα: κοδμιώτης ΠΡ 3. τοῖς βουλευταῖς ἕγραφα: ταῖς βουλευ-
ταῖς Ρ: ταῖς βουλαῖς Π ὥραθην ἕγραφα: ὥραθην ΠΡ 3-4. δ ὥρθεν
ἕγραφα: δ ὥρθεν Π: ὥραθεν Ρ 4. εὐθέως Π: εὐθέως Ρ 5. πάλαι Π:
παῦλος Ρ τε ἕγραφα: τε ΠΡ νιφάδεσιν Π: νιφάδεσις Ρ

6. κριτηρίου Π: κριτηρίου Ρ πάντα ἕγραφα: πάντων ΠΡ τὸν Ρ:
τῶν Π Σόλωνος ἕγραφα: σόλωνος ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος σόλω-
νος ΠΡ νόμον Ρ: νόμων Π 7. ἀφὲν Π: ἀφ' ἐν Ρ πλείστη Ρ:
πλάστη Ρ 9. δ' Ρ: δὲ Π 10. κοσμεῖται τε ἕγραφα: κοσμεῖται τε ΠΡ

11. οὐδεὶς τινος ἕγραφα: οὐδεὶς τινὸς ΠΡ 15. ἀκμάζον Ρ: ἀκμά-
ζων Π 16. ἑξελληνίζει ἕγραφα: ἑξελληνίζειν ΠΡ καθίστησι Π: καθί-
στησι Ρ 17. ἀττον Π: ἀττον Ρ χιμαίρας ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος
χειμαίρας Π: χειμαίρας Ρ 18-19. ἀπορρίπτον ἕγραφα: ἀπορρίπτον Π:
ἀπορρίπτον Ρ 19. δ' Ρ: δὲ Π 20. προβλήματα Ρ: ἀντὶ τοῦ προβλή-
ματα ἔχει ἀρχίζει γράφων ζητήματα) Π 21. έξιν Π: έξιν Ρ 22. και θε-
σεις Ρ: λέπουσι Π

μὲν τῶν παλαιῶν τοὺς ἐν τῷ Πόλει χρόνῳ φθαρέντας ἡνωθώκεναι, οὐκ ὅλιγα δὲ καὶ προστεθεικέναι καὶ μέχρι νῦν ὄρασθαι πωζόμεναι; Ποῦ δὲ τὸ τῆς Θεολογίας κράτος καὶ τῆς πρώτης φιλοσοφίας, ὡς εἶναι στήλην ὄρθιοδοξίας τοὺς λόγους ἔκειναν καὶ δογμάτων ὄρθοτητα καὶ 5 πηγὴν, τοῦ δὲ πρακτικοῦ τῆς σπουδῆς μέρους οὐ τοῖς **, ὡς εἶναι τούτους μίκνα τινὰ ταῖς ιδέαις, μεμορφωμένων τῶν ἀρετῶν; Ἐν τούτοις δὲ πᾶσι πρῶτος ἦν ** ὁ τῆς σοφίας πηγὴ καὶ τῶν ἡμετέρων λόγων καθηγημάτων, ὃς οὐδενὸς ἀμφοῖν τοῖς φιλοσόφοιν ἐλάττων ἦν, γατὴν δ' ἀν διτὶ καὶ μεῖζων.

Μήκει μὲν οὖν ἡ Πόλις πάσας τὰς ἐφας ἀπλῶς ὑπερεῖχε, κάλλει δὲ καὶ τὰς τῆς ἐσπέρκς τείχη δ' οὗτως ισχυρὰ καὶ τοῖς ἀναντίοις ἀνένθετα οὐκ ἀν εὑροιτό τις συγχρινόμενα πρὸς αὐτά. Ἡν μὲν γὰρ ἡ τάφρος εὐθὺς καὶ πλάτει καὶ βάθει καὶ πλίνθοις ὅπτοις κατωχυρωμένη, ποταμός τις ἄλλος τοῖς παριοῦσι δακοῦσα, τείχος δὲ εὐθὺς μετ' 15 αὐτὴν ισχυρὸν, εὔρει τε καὶ ὑψει στερρὸν, ἔτερον δὲ μετ' αὐτὸ, μείζον τοῦτο πολὺ, ὀχτετές καὶ θαυμάζειν ποιοῦν τοῖς ἀτενίζουσι πρὸς αὐτό. Ποῦ δ' ἀν ιδοις νεώς τοσούτους κάλλει τε καὶ μεγέθει τοὺς ἀπανταχοῦ γῆς νικῶντας λίθοις τε καὶ κίοσι καὶ ψηφίσι καὶ χρόαις καὶ ποικιλίαις παντοδαπαῖς; Ποῦ δὲ λιμένα τοσοῦτον ἔξεύροις περι- 20 ο.348α καλλῆ τε καὶ μέγαν καὶ ταῖς // ναυσὶν ἐπιτήδειον; νεώρια δὲ ποῦ οὕτω λαμπρὰ, ποῦ δὲ βασιλείων καὶ οἰκων οἰκοδομᾶς καὶ φαιδρότητας; ποῦ δὲ στοῶν θέσιν καὶ ὁδῶν τάξιν καὶ λουτρῶν ποικιλίαν; ποῦ δὲ

1. ἡνωθώκεναι ἕγραφε: ἀνηρθώκεναι P: ἀνηργωκέναι II 4. στήλην ΙΙ; στίλην P 5. οὐ τοῖς ἀνευ χάσματος κατόπιν ΙΙP 6. μεμορφωμέ-

νων ἕγραφε: μεμορφωμένων ΙΙP 7. ἦν P: ἦν οὐδενὸς σημειώματος ἐν τῇ φράξινταποχρινορένου εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον ΙΙ 8. καθηγεμῶν ΙΙ:

9. μεῖζων ΙΙ: μεῖζων ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφίντος μεῖζων P 11. ισχυρὰ ΙΙ: ισχυρὰς P 12. εὑροιτό τις συγχρινόμενα ΙΙ: εὑροιτό τις συκρινόμενα P 13. ὅπτοις ΙΙP: γραπτῶν ὅπταις; 13-14. κατωχυρωμένη ΙΙ: καταχυρωμένη P 15. εὔρει ΙΙ: εὔρει P (καὶ 17, 18). τε ἕγραφα: τε ΙΙP στερρὸν ἕγραφα: στερρὸν ΙΙP 17. ιδοις ἕγραφα: ιδεῖς P: ιδης ΙΙ

18. ἀπανταχοῦ ΙΙ: ἀπανταχοῦ P 19. ψηφίσι ἕγραφα: ψηφίσι ΙΙP

χρόαις ἕγραφα: χρώαις ΙΙ: χρόες P 19. ποικιλίαις ΙΙ: πικοιδίαις ΙΙ

τοσοῦτον ΙΙ: τὸ τοσοῦτον P 20. ἔξεύροις ἕγραφα: ἔξεύρης P: εὔροις ΙΙ

19-20. περικαλλῆ ἕγραφα: περικαλῆ ΙΙP 20. ἐπιτήδειον ἕγραφα: ἐπιτήδιον ΙΙP

21. οἰκοδομᾶς ΙΙ: οἰκοδομᾶς P 21. φαιδρότητας ΙΙ: φεδρότητας P

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

νοσοχομεῖα καὶ γηροχομεῖα καὶ πτωχοχομεῖα, ὡν ἡ Πόλις πολλὴ, ἐποίει σπουδὴν; που δὲ ἵπποδρουμον καὶ ὅσα περὶ ἑκείνον ἀγάλματα; που δ' ὧνίων πρᾶσιν καὶ κέρδος ἐμπόρων; Ἡ γὰρ θέσις τῆς Πόλεως πάντ' ἐποίει ράστα καὶ προσγειρά. Ταύτην γὰρ μόνην ἀμφοτέραις ἀν εἶδες δεξιούμενην ἡπείροις.

Εἶχε μὲν τὸ Εύρωπον, ἔγγυτάτῳ δ' ἦν ἡ Ἀσία καὶ τοσοῦτον αὐτῇς ἀπέγειν σασαν τὸ πλάτος ἐστὶ τοῦ πορθμοῦ, μονονουχὶ δὲ καὶ πάσχουσα ἦν καὶ τοῦ πορθμοῦ καταβοῶσα μεγάλως ὡς διείργοντος ταύτην ἑκείνης πλὴν ἥδετο πάλιν τὴν Πόλιν ὄρδος μαλλὸν οὕτως εὖ διατίθε-
μενην, καὶ τὴν ἥδονὴν ἑκείνης καὶ ιδίαν ἐποίει. Καὶ μὴν καὶ τὰ διττά το πελάγη, ἢ τε Προποντίς καὶ ὁ Πόντος, οὐκ ὀλίγην παρείχον τὴν Πο-
λεαὶ τὴν ἀφθονίαν, καὶ ὁ τόπος παμφόρος τις καὶ εὐγεως ὡς οὐδεὶς ἄλλος. Πεδιάς γὰρ ἔπαν ἐστὶ τὸ χωρίον, ὅρεσὶ τε περιεχόμενον καὶ ποταμοῖς ἀρδευόμενον καὶ λίμναις πλείσταις πεποικιλμένον, ὥστε πανταχόθεν ἀφθονία παρῆν τὴν Πόλιν. Ἐν δ' ἐπὶ πᾶσιν ἔρω, ὅτι πᾶς 15
τις ἐλθὼν ἐν ταύτῃ καὶ χρόνον διατρίψας συχνὸν ἥ καὶ παιδισθεν τραφεῖς ἐν ἑκείνῃ καὶ τῶν ταύτης ἐμπλησθεὶς ἀγαθῶν, ὅτε του χάριν τῆς πόλεως ἔξησι, εὐθὺς ἐν ἐπιθυμίᾳ ταύτης ἥν, ὥσπερ μηδὲ γευσά-
μενος ὅλως, καὶ στρέφεσθαι λοιπὸν ἥν ἀνάγκη καὶ ὄραν πρὸς αὐτήν,
μέχρις ἀν ὁ τόπος ἐδίδου· ἐδίδου [δὲ] ἄχρι πολλοῦ. Ἐρχόμενοι δὲ τι- 20
νες πρὸς τὴν Πόλιν, ἔτι σταδίους ἀπέχοντες οὐκ ὀλίγους, ἔζητουν μὲν ἀπὸ πάντων, μία δὲ || κοινὴ διήγησις πᾶσιν ἥν τὰ τῆς Πόλεως ἀγα- 3135

2. ἐποίει Π: ἐποίειν P: ἑκείνον P: ἑκείνον μετὰ διάσεσιν τοῦ τὸ πρῶ-
τον γραφέντος κείνων μείναντος μόνον τοῦ ἐ Π 3. πρᾶσιν Π: πρᾶσιν P

κέρδος Π: κέρδους P 4. πάντ' P: πάντα Π ὁράστα ἐκ τοῦ γρ-
φέντος όραστα Π: ράστα P 5. ἡπείροις Π: ἡπείροις P 6. εὐρώπη Π:

v8

εὐρώπη P 7. μονονουχὶ Ἑγραφα: μονοχὶ τοῦ ἀνωθεν νδ γραφέντος νεο-
τέρᾳ χαιρὶ Π: μονοχὶ P 8. διείργοντος Π: διείρχοντος P 9. διατίθε-
μενην Π: διάτιθεμένην P 11. προποντίς Π: προνυποτίς P 12. παμ-
φόρος Ἑγραφα: παφόρος P; καρποφόρος Π τις Ἑγραφα: τις ΠP

13. ἄλλος Π: λίκη P 15. ἐπὶ πᾶσιν Π: ἐπιπᾶσιν P 16. τις P: τις Π.

παιδισθεν Π: παιδόθεν P 17. τοῦ Ἑγραφα: τοῦ ΠP 18. εὐθὺς P:

εὐθὺς ἐ τοῦ εὐθὺς Π ἐν ἐπιθυμίᾳ Π; ἐνεπιθυμίᾳ P μηδὲ Ἑγραφα:

μηδὲ P: μηδὲ Π 19. δρᾶν P: δρᾶν Π 20. δὲ προεθηκα: λείπει ΠP

21. ἔζητουν P: ἔζητων Π 22. ἀπὸ πάντων P: ἀπάντων Π

θὰ, καὶ τις ἦν ἀγῶνες ἐκείνοις φιλοτιμουμένοις τις ἂν εἶποι πλείω θατέρων μέγρις ἂν εἰσιανοί τὴν Πόλιν καὶ τοῖς ἐκείνης κάλλεσι φαιδρυνθείσιν ἀποτελεῖσθαι μὲν λαυρούν καὶ σκυθρωπάζον ἀπῆν, ἡδονὴ δέ τις πλειστη ταῖς αἰσθήσεις αὐτῶν ἐνεπίμπλη, ἡδίσταταις δεσμοῦσα τούτους 5 σειραῖς. Εἴτοι δ' ἂν τις, αὐτὴν παρεικάζων πρὸς τὴν οὐράνιον σφαιραν, ἥλιον μὲν τὸν περικαλλῆ νεών, τὴν τοῦ θεοῦ κεκτηθεῖσα Σοφίαν, σειλήνην δὲ τὸν τῶν ιερῶν φοιτητῶν, ἀστέρας δὲ τοὺς λοιποὺς θείους νεώς καὶ τάλλα πρὸς ἄλλο τι μέρος αὐτῆς ἐφαρμόζων, ἐν ᾧ καὶ θεὸς ἀληθῆς ὑμνεῖτο καὶ τὸ τῆς πίστεως ἦν ἀκρατινὲς καὶ οὐδὲν ἦν θεῖον 10 δόγμα, ὃ μὴ παρ' αὐτῶν διηγεῖτο καλῶς.

·Αλλ' οἶχεται ταῦτα πάντα, καὶ δούλη, φεῦ, ἡ βασιλίς ἐγεγόνει. ·Ο πῶς ἂν τις ἔκτραγωδῆσοι τὸ πάθος; ·Ημέρα μὲν ἦν, σκότος δὲ καὶ ζόφος τῇ Πόλει, πόλεμος δ' ἔρρει τῇ Πόλει σφοδρός ἐκ τε τῆς ἡπείρου καὶ τῆς ὑγρᾶς, ὃ δ' ἀσεβῆς μηχαναῖς βάλλει τὸ τείχος 15 καὶ πίπτει κατὰ γῆς πολλαχόθεν, ὄρμῃ δὲ κατὰ τῆς πόλεως χείρα ἐπάγων βαρεῖαν. Οἱ δὲ γενναίως ἀνθίστανται κατ' αὐτοῦ. Καὶ πίπτει μὲν εὐθὺς ὁ θειότατος βασιλεὺς καὶ τῶν ὑπηκόων πολλοὶ σὺν αὐτῷ, ἔπειτα δὲ, βαθεὶ, δοριάλωτον πᾶσαν λαβῶν, κτείνει τε καὶ λεηλατεῖ καὶ ζωγρεῖ. ·Ανοιμώζειν δεῖ τοιγαροῦν καὶ κωκυτούς ἔκπεμ· 20 πειν ἐκ μέστης φυγῆς καὶ πρὸς τοῦδεφος καλινδεῖσθαι καὶ νικᾶν πάντα νόμον θρήνων ὑπὲρ τῆς ξυμφορᾶς.

·Ω κυρία τῶν πόλεων, πῶς ἡνέσχου ζυγὸν ἐπιθεῖναι δουλείας τῷ
p.349ε σῷ τραχήλῳ; || ·Ω θειότατε βασιλεῦ, πῶς, αὕτη φιλάνθρωπος ὡν καὶ
πάντα τρόπον φιλανθρωπίας ὑπὲρ τοῦ γένους οὐκ ἀμελήσας ποιεῖν,
25 νῦν ἡνέσχου καταλιπεῖν ἡμᾶς εἰς δυστυχίαν καὶ δουλείαν τοσαύτην
ἀνερματίστους τε ὅλως καὶ τῇ γῇ τηρουμένους καὶ τοῖς σκοπέλοις;
·Ω λογάδων ἐσμὸς πῶς ἡνέγκατε τοὺς ὁμογενεῖς ἐκλιπεῖν καὶ καρδίαις

1. ἐκείνοις Η: ἐκείνης Ρ Μιτὰ τὰς λέξις ἐκείνης φιλοτι
 ἡ συνέχεια ἐν τῷ Ρ 3. σκυθρωπάζων 4. ἐνεπίπλα ἡδύσταταις
5. Τὸ εἰ τοῦ σειραῖς κατὰ διόρθωσιν ἄλλου γράμματος ἀδιαγνώστου 8. νεοὺς
 τε ἄλλα ἄλλο ἐφαρμόζων ἐκ τοῦ ἐφαρμόνων 9. ἀκρεφνὲς
13. ἐκ τε 15. χεῖραν 16. γενναίως ἐκ τοῦ γεννέως, ἵν δὲ τῇ ᾧ
 ἐπαναλαμβάνεται γενναίως 18. δοριάλωτον ἔγραψα: δορυάλωτον τε
 ἐκ τοῦ τὰ 20. καλινδοῦσθαι 26. ἀναρματίστους τε οὐδενὸς ἀνταποκρι-
- νομίνου εἰς τὸ σημεῖον ἐν τῇ φρ